

Микола Борцов
завідувач сектору інформаційного забезпечення
Національного бюро з розслідування авіаційних подій та
інцидентів (НБРЦА)

Любов Помиткіна
доктор психол. наук., професор,
завідувач кафедри авіаційної психології
Національний авіаційний університет
м. Київ (Україна)

АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАНЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА НЕСПРИЯТЛИВИХ УМОВАХ

Розслідування авіаційних подій потребує певної спеціальної підготовки фахівців. Будь-яке розслідування події має свої загальні фактори ризику, не в останню чергу через фактори, з якими стикаються розслідувачі, працюючи в умовах невизначеності, горя, втоми і тиску відносно визначення причин подій. Комісії з розслідування авіаційних подій можуть також випробувати фактори ризику, які дуже індивідуальні в природі, і які можуть викликати значні небезпеки для комісії з розслідування.

Певною категорією фактора ризику є місце події, де ризики для особистої безпеки і захисту комісії з розслідування можуть бути одночасно складними і екстремальними. Такі місця події дуже різноманітні, а слідчим потрібно бути готовими відправитися в природні несприятливі зони – такі як джунглі, пустеля, гірську місцевість, ізольовані місця, і в умовах сильної спеки з вологістю чи надмірного холоду.

З такими екстремальними умовами розслідувачі зазвичай би не стикалися в їх нормальній повсякденній робочій обстановці. Однак SIA's повинні взяти до уваги той факт, що розслідувачам, можливо, доведеться відправитися в іноземні держави, де фактичне виробниче середовище може істотно відрізнятись від того, з чим вони стикалися в минулому.

Події в міських місцях розташування представляють набір інших факторів ризику для комісій з розслідування. Вони зазвичай

менш екстремальні, але, найчастіше, ставлять складні соціальні та оперативні завдання перед успішним розслідуванням. Готовність до ризиків, пов'язаних з такими складними і екстремальними умовами, є фундаментальною потребою для забезпечення особистої безпеки і гарантією досягнення мети розслідування.

Спираючись на досвід фахівців з розслідування подій та з метою допомогти комісіям розслідування зрозуміти і керувати ризиками, зумовленими складними і екстремальними умовами, пропонуємо наступні викладення.

Перш за все, дотримання ряду заходів, які не конкретизують певні небезпечні місця розташування, але, застосування яких, допоможе підготовці розслідувачів для виконання їх завдань в усіх несприятливих середовищах. По-друге, заходів, які можуть бути застосовані при розміщенні в особливих місцевостях, з тим, щоб розслідувачі були підготовлені і змогли реагувати на фактори ризику, викликані певними умовами.

Виходячи з досвіду розслідувачів, варто врахувати наступні заходи при підготовці до проведення розслідувань в цих умовах: навчання, медичні / здравоохоронні заходи, аналіз ступеня ризику, планування, процедури, устаткування, допомога фахівця.

При плануванні важких місій вкрай важлива психологічна готовність. Необхідні спеціальні знання і навички забезпечують ефективне виконання завдань. Тренінг по розслідуванню пригод забезпечує деякі основні знання з техніки безпеки, але існує широкий діапазон тем, які могли бути також розглянуті з метою поліпшити навички і рівень компетентності розслідувачів.

Практики визначають важливими для розгляду наступні теми:

1. Навчання в екстремальних умовах - деякі SIA створили навчальні програми з метою дати можливість розслідувачам діяти в екстремальних гарячих або холодних кліматичних умовах. Такі програми є цінним джерелом досвіду для розслідувачів, і сприяють у підтвердженні можливостей комісій з розслідування, зокрема щодо доцільності та використання обладнання та одягу.

2. Фізична і психологічна підготовка – визначення факторів ризику, пов'язаних з дією в конкретних місцях або ситуаціях,

встановлення фізичних та психологічних вимог безпеки для членів виїзної команди.

3. Навчання наданню першої допомоги – правильні дії на місці події в разі травмування себе або інших, знати, як спостерігати і піклуватися про людей в команді, вимоги гігієни / охорони здоров'я, травми / захворювання і лікування в різних екологічних і погодних умовах.

4. Розслідування під впливом різних ситуацій і умов: вміння зібрати і зберегти докази в умовах обмежень, пов'язаних з погодою, часом, місцем розташування, ситуацією тощо.

5. Можливе також навчання для певного місця розташування і ситуації:

1) Спеціальна Комплексна програма Розслідування (Джунгли / Арктика / Гори / Пустеля);

2) Укуси отруйної змії / павука / укуси комахи, запобігання і профілактика; інші проблеми в умовах дикої природи;

3) Тропічні хвороби – визначення, реагування, захист;

4) Навчання особливих умов, таких як:

- Навчання по вертольотам :

– презентація та використання лебідки під час посадки / висадки з вертольота на рівнинній місцевості і під час посадки / висадки з вертольота на схилах;

- Навчання по вертольотам в умовах підводного порятунку - потрібно, якщо політ здійснюватиметься над великими площами моря;

- Багаття, приготування / споживання оперативних пайків;

- Установка наметів, гамаків і т.і.

6. Проведення щорічних оглядів навчальних впроваджень, обмін накопиченим досвідом (успішним і негативним), визначення / перегляд рекомендацій з безпеки (наприклад, обладнання, оцінка ступеня ризику), практики використання обладнання.

Навчання може проводитися один раз в якості отримання базових знань, але деякі програми навчання повинні оновлюватися з певною періодичністю. SIA's можуть також виділити пріоритетні

програми навчання, щоб в першу чергу забезпечити управління підвищеними ризиками.

Завдання розслідування події можуть накладати великі фізичні та розумові навантаження на розслідувачів та їх супроводжуючих, і особливо ці тиску зростають, коли розслідування проводиться в екстремальних умовах. Дуже важливо, щоб розслідувачі постійно підтримували себе в хорошій фізичній формі і дбали про своє здоров'я, а також оцінювали свою фізичну підготовку для здатності проводити дії в екстремальних і несприятливих умовах. Розслідувачам слід проходити щорічний медичний і фізіологічний огляд для оцінки їх фізичної підготовки, а також з метою виявлення медичних протипоказань.

Авіаційна медицина володіє хорошими стандартами для проведення медичного огляду, але також до них можуть бути додані деякі тестові фізичні вправи, щоб допомогти в цілому оцінити фізичну підготовку розслідувачів.

До передбачуваного відрядження на місце події можна підготуватися завчасно, упевнившись в деяких фактах і прийнявши до відома наступні рекомендації:

1. Необхідно використовувати максимально широкий діапазон джерел інформації. Проконсультуватися у державних посольствах і уповноважених туристичних представництвах.

Отримати поради від SIA's і медичного персоналу, а також, можливо, від колег з регіону події.

2. Необхідно зв'язатися з медиками, що спеціалізуються по тропічним захворюванням, в разі передбачуваного розслідування в тропічному кліматі.

3. Перед від'їздом необхідно підготувати всі належні (профілактичні) медикаменти, щоб максимально убезпечити себе в умовах дикої природи.

4. Необхідно мати аптечку першої медичної допомоги з вмісту, придатними для даного місця розташування.

Переконайтеся в тому, що у Вас проведені своєчасно всі необхідні вакцинації, обов'язкові для даного регіону / країни і вони дійсні на дату перебування.

Також надзвичайно важливим є аналіз ступеня ризику під час поїздок в несприятливі і екстремальні зони. Аналіз ступеня ризику повинен ідентифікувати всі ризики, пов'язані з розміщенням в новому середовищі, і таким чином мінімізувати їх вплив. Аналіз може включати в себе наступне: інформація про подію / інциденті від SIA / ПС (Відповідальні за розслідування на місці події), або, в разі відсутності зв'язку з ПС до від'їзду зі своєї країни, інформація від посольства держави, де стався інцидент. Необхідно визначити наступне:

I. точне розташування місця події;

II. погода на території / сезон / видимість;

III. доступ до місця; доступність огляду, варіанти краху / параметри відновлення;

IV. доступ до уламків; віддаленість району і відстань до найближчого населеного пункту;

V. фактична інформація про подію; розташування частин / компонентів повітряного судна;

VI. тип необхідного обладнання;

VI. місцеві можливості для очищення і дезінфекції обладнання;

VIII. можливості розслідування і наявна допомогу від держави місця події.

Врахування усіх вищезазначених пунктів забезпечить точність, вчасність, ефективність та результативність покладеної місії. Таким чином, можна констатувати, що підготовка до здійснення розслідування авіаційної події є неабияким складним завданням, у ході якого необхідно враховувати усі вище перелічені поради задля успішної операції.